

6. Чекаль Г. С. Методичні вимоги до комп'ютерних програм і шляхи їх реалізації / Галина Степанівна Чекаль // Основи методики створення і застосування комп'ютерних програм у навчанні іноземних мов. – К. : КДПІМ, 1993. – С. 9 – 15.

7. Tricot A. Evaluer l'utilisation d'un outil multimédia et l'apprentissage/ André Tricot, Jeannine Lafontaine / A. Tricot // Français dans le monde: recherches et applications (numéro spécial). – Paris : Laffont, 2002. – P. 45 – 56.

УДК 371.315+811.111'36

Орловська Л. К.  
Київський національний  
лінгвістичний університет

### МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ФОРМУВАННЯ УСНОМОВЛЕННЕВОЇ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ

*Стаття присвячена розгляду методичних рекомендацій щодо формування граматичної компетенції в усному мовленні у майбутніх учителів, застосування яких викладачами вищих мовних закладів освіти сприятиме ефективному впровадженню розробленої методики.*

**Ключові слова:** граматична компетенція, усне мовлення, англійська мова як друга іноземна.

*Орловская Л. К. Методические рекомендации по формированию устной речевой грамматической компетенции у будущих учителей английского языка как второго иностранного. Статья посвящена рассмотрению методических рекомендаций по формированию устной речевой грамматической компетенции у будущих учителей английского языка как второго иностранного.*

**Ключевые слова:** грамматическая компетенция, устная речь, английский язык как второй иностранный.

*Orlovska L. K. Methodological recommendations of forming Grammar competence in oral speech of future teachers in English as the second language. The article deals with the methodological recommendations concerning the formation of English grammar competence in oral speech on principles of integrated studies.*

**Key words:** Grammar competence, oral speech, English as the second language.

Результати проведеного нами теоретичного дослідження та експериментального навчання дозволяють сформулювати методичні рекомендації щодо формування усномовленнєвої граматичної компетенції на засадах інтегрованого навчання майбутніх учителів англійської мови як другої іноземної. Під інтегрованим навчанням ми розуміємо цілісне оволодіння студентами знаннями, мовленнєвими навичками та вміннями з урахуванням їх взаємозв'язку, взаємодії та взаємопроникнення [3, с. 17]. Таке навчання означає поєднання мовного матеріалу (граматичного, фонетичного і лексичного) при формуванні навичок і вмінь у різних видах мовленнєвої діяльності (аудіюванні, говорінні, читанні та письмі).

Формування усномовленнєвої граматичної компетенції на засадах інтегрованого навчання має відбуватися на основі таких дидактичних принципів: наступності [1, с. 48] та систематичності й послідовності [2; 4].

Виняткова роль цих принципів впливає з того, що внаслідок наступності навчальний матеріал розташовується не тільки лінійно, але й концентрично, що дає змогу пропорційно у кількісному і часовому співвідношенні організувати ознайомлення з новим навчальним матеріалом, його повторення та систематизацію, що сприяє ефективному засвоєнню граматичних явищ. Що стосується принципу систематичності й послідовності, то він передбачає засвоєння знань, формування навичок і розвиток умінь та вимагає регулярної систематизації засвоєного і своєчасного відновлення прогалів у мовленнєвому досвіді студентів.

Побудові науково обґрунтованої підсистеми вправ для формування граматичної компетенції в усному мовленні на засадах інтегрованого навчання сприятиме реалізація таких методичних принципів, як принцип інтегрованого навчання аспектів іноземної мови при домінуючій ролі одного з них, принцип поєднання диференційованого й інтегрованого навчання мовних аспектів та видів мовленнєвої діяльності, принцип опори на першу іноземну мову, принцип урахування рідної мови, принцип концентричності в організації мовного матеріалу.

Для успішної організації та проведення навчання щодо формування усномовленнєвої граматичної компетенції на засадах інтегрованого навчання необхідно, перш за все, відбирати граматичні структури, за допомогою яких відбуватиметься формування у студентів граматичних навичок усного мовлення. Відбір

граматичних структур доцільно проводити на основі комунікативно-когнітивного підходу, який уможливило системний відбір граматичних засобів для здійснення усномовленневої діяльності.

При відборі граматичних структур англійської мови рекомендуємо спиратися на такі критерії:

- розповсюдженість і частотність, що передбачає врахування розповсюдженості граматичних засобів і частотності їх вживання в усному англійському мовленні;
- сполучуваність, що дає можливість визначити, з якими іншими граматичними формами можуть сполучатися граматичні структури;
- багатозначність функції, що спрямовує на аналіз значень граматичних структур.

Грамматичні явища характеризуються складністю форм і семантики, що викликає внутрішньомовну інтерференцію. Її необхідно враховувати та запобігати шляхом дифенційованого підходу до вивчення граматичних структур. Своєрідно враховувати та семантико-синтаксичні особливості, зокрема модальних дієслів, дозволяють згрупувати ГС: 1) за різновидами форми; 2) за значенням; 3) за сполученням з різними формами інфінітива. Наприклад, *may / might + Infinitive; be allowed to / be permitted to + Infinitive* (за різновидом форми); *need to / must + Indefinite Infinitive – necessity of the action in the present; must + Indefinite Infinitive – strong obligation in the present; must + Indefinite Infinitive – strong recommendation or advice in the present or future; must + Continuous Infinitive – logical deduction* (за значенням); *can + Indefinite Infinitive; can + Continuous Infinitive; can + Perfect Infinitive; can + Perfect Continuous Infinitive* (за сполученням з різними формами інфінітива).

Щоб запобігти появі помилок, слід враховувати віднесеність граматичних структур до певної групи за схожістю чи розбіжністю з українською мовою. Усі граматичні структури можна поділити на три групи: 1) граматичні структури, що співпадають за формою з граматичними структурами української мови, 2) граматичні структури, що відрізняються за формою від граматичної структури рідної мови за рахунок сполучення з різними формами інфінітива, 3) граматичні структури, що відрізняються розмаїтістю вираження значень.

Грамматичні структури першої групи не викликають труднощів їх розуміння та вживання в усному мовленні, оскільки тут має місце позитивний перенос навичок з рідної мови. Грамматичні структури другої та третьої груп спричиняють труднощі їх розуміння та вживання в усному мовленні внаслідок міжмовної інтерференції (за аналогією з рідною мовою). Враховуючи складність граматичних структур другої та третьої груп, слід дифенційовано підходити до навчання цих структур. Грамматичні структури першої та другої груп вимагають додаткового опрацювання у вправах.

Слід провести аналогічний аналіз граматичних явищ першої іноземної мови і виявити їх інтерферуючий і трансферуючий вплив на засвоєння граматичних структур англійської мови. Як показав аналіз засобів вираження модальності іспанської мови, в цій мові спостерігаються лише поодинокі випадки вживання модальних дієслів, що не несе в собі суттєвого негативного впливу на засвоєння модальної граматичної структури англійської мови. В зв'язку з цим при опрацюванні модальної граматичної структури англійської мови можна обмежитися вправами на порівняння їх з граматичними структурами іспанської мови.

У межах зазначених труднощів рекомендуємо звертати увагу на типові помилки студентів другого року навчання англійської мови як другої іноземної у сприйманні та вживанні модальної граматичної структури в усному мовленні: 1) суміщення вираження часових відношень сполученням модального дієслова з неперфектним і перфектним інфінітивом (*might understand* замість *might have understood*); 2) неадекватне трактування значень модальних дієслів (*can win* замість *might win*; *can be* замість *must be*; *can't go* замість *may not go*; *don't have to work* замість *mustn't work*; *must see* замість *can see*).

Причина помилок зумовлена розходженням граматичних способів вираження модальності, тобто міжмовною інтерференцією з боку рідної мови, а також внутрішньомовною інтерференцією за рахунок розмаїття засобів передачі модальності в англійській мові.

Відібрані граматичні структури мають бути укладені в підсистему вправ для формування усномовленневої граматичної компетенції. Підсистема вправ має базуватися на використанні вже засвоєних стратегій вивчення мови завдяки набутому досвіду під час навчання рідної та першої іноземної мови: самостійному виведенні студентами правил за допомогою евристичної бесіди, яку проводить викладач; візуалізації правил за допомогою таблиць; використанні граматичних довідників з метою отримання та засвоєння нової навчальної інформації; створенні таблиць для систематизації та ілюстрації граматичного матеріалу; порівнянні граматичних структур англійської, іспанської та української мов, що сприяє подоланню інтерференції; побудові висловлювань за аналогією зі зразком мовлення; поступовому переході до самостійного виконання мовленнєвих дій.

При розробці підсистеми вправ необхідно передбачити формування соціокультурної компетенції, яка пов'язана з необхідністю вивчення світу носіїв мови, їхньої культури, способу життя, національного характеру, менталітету, оскільки реальне мовлення у значній мірі визначається знанням соціального та культурного життя. При формуванні усномовленневої граматичної структури англійської мови як другої іноземної важливим є врахування не лише культурних особливостей носіїв другої іноземної мови, але й першої іноземної мови та своєї культури. Поглиблення знань двох іноземних культур та опора на національну культуру тих, хто навчається, сприятиме глибшому й більш усвідомленому засвоєнню навчального матеріалу і приведе до повноцінного розвитку та виховання особистості на рубезі кількох культур.

Ознайомлення студентів з новими соціокультурними знаннями здійснюється викладачем за допомогою коментаря та прикладів вживання граматичних структур у різних мовах. Формуванню соціокультурних навичок і вмінь сприяє вправління в їх використанні в ситуаціях спілкування.

Розроблена нами підсистема вправ складається з трьох груп вправ: для ознайомлення з граматичними структурами, для формування рецептивних і репродуктивних граматичних навичок, для вдосконалення граматичних навичок у складі усномовленнєвих умінь. Групи вправ у свою чергу поділяються на підгрупи.

До першої групи належать підгрупи вправ:

- для засвоєння знань про функції, правила вживання та утворення граматичних структур;
- для фонетичного опрацювання граматичних структур.

До другої групи вправ належать підгрупи вправ:

- для формування граматичних навичок аудіювання;
- для формування граматичних навичок говоріння;
- для формування механізмів усного мовлення.

До третьої групи належать підгрупи вправ:

- для вдосконалення граматичних навичок аудіювання діалогічного мовлення;
- для вдосконалення граматичних навичок аудіювання монологічного мовлення;
- для вдосконалення граматичних навичок говоріння у формі діалогу;
- для вдосконалення граматичних навичок говоріння у формі монологу.

Процес навчання організовується відповідно до етапів оволодіння навичками і вміннями розуміння та вживання граматичних структур в усному мовленні. На першому етапі – етапі пред’явлення граматичного явища та виконання первинних дій з цим явищем – відбувається ознайомлення з граматичними структурами у ситуаціях мовлення, після чого рекомендується систематизувати формоутворюючі характеристики граматичних структур за допомогою таблиць та фонетично опрацювати граматичні структури. Досягненню цієї мети сприятиме виконання таких видів вправ, як аналіз форм і значень граматичних структур, виведення правил вживання граматичних структур за допомогою евристичної бесіди, порівняння граматичних структур англійської мови з граматичними структурами першої іноземної мови та рідної мови. Це дає змогу залучати, адаптувати та коригувати лінгвістичний досвід з першої іноземної та рідної мов.

На другому етапі – етапі тренування у спілкуванні, що передбачає автоматизацію мовленнєвих дій шляхом багаторазового використання граматичних структур в однотипних комунікативних ситуаціях – проводиться вправління у сприйманні і вживанні граматичних структур у мовленнєвих зразках на рівні фрази та понадфразової єдності. Перевагу необхідно віддавати тренуванню граматичних структур на рівні понадфразової єдності, враховуючи вже набутий досвід студентів у вживанні граматичних структур англійської мови протягом першого року навчання. Досягнення мети другого етапу забезпечується виконанням усних вправ для формування граматичних навичок аудіювання, говоріння та механізмів усного мовлення. Інші види мовленнєвої діяльності (читання і письмо) служать засобами навчання, вони сприяють формуванню усномовленнєвих граматичних навичок. На цьому етапі застосовуються також вправи у формуванні професійно-методичних умінь, які передбачають укладання вправ на запобігання граматичних помилок, пов’язаних з інтерференцією рідної мови; виправленні граматичних помилок у письмових вправах за ключем та самостійно; визначенні типових граматичних помилок учнів; коректне формулювання граматичних правил; використання виразів класного вжитку тощо.

На першому і другому етапах для самостійної домашньої роботи використовуються вправи на заміну, доповнення, трансформацію, заповнення пропусків, що виконуються на рівні фрази, понадфрази та тексту. Обов’язковим допоміжним засобом для домашньої роботи студентів є граматичний коментар, який містить граматичні правила та приклади вживання граматичних структур.

При доборі ситуацій для роботи з граматичними структурами на першому та другому етапах опрацювання граматичного матеріалу рекомендуємо використовувати ситуації вже вивчених лексичних тем на другому році навчання та на попередньому курсі. Це дає змогу інтегрувати засвоєний лексичний матеріал з новим граматичним матеріалом.

Метою третього етапу – етапу практики у спілкуванні – є використання студентами набутих на етапі тренування рецептивних (аудіювання) та репродуктивних (говоріння) навичок в процесі усномовленнєвої комунікації в межах нової лексичної теми. На цьому етапі граматичні мовленнєві навички вдосконалюються в процесі розвитку діалогічних та монологічних усномовленнєвих умінь. Виконуються вправи на створення висловлювання у формі повідомлення, опису, розповіді, переконання за ситуаціями, а також бесіди, дискусії тощо. Вправи, що виносяться на самостійну домашню роботу, також передбачають творчі як усні, так і письмові завдання. На останньому занятті студенти презентують колективну проектну роботу за вивченою темою, одним із критеріїв оцінювання якої є обов’язкове і коректне застосування граматичного та лексичного матеріалу, що засвоювався протягом як цього етапу, так і попередніх етапів навчання у ситуаціях міжтематичного характеру.

Реалізація підсистеми вправ здійснюється у семижневому циклі занять, який поділяється на два підцикли, під час яких на восьми аудиторних заняттях студенти виконують граматично спрямовані вправи, які мають займати близько 1/3 навчального часу, тобто 18 аудиторних годин від загальної кількості годин (54 год.), які відводяться на практику усного та писемного мовлення з другої ІМ. Перший підцикл занять відповідає першому та другому етапам роботи над формуванням граматичних навичок аудіювання та говоріння. Цей

підцикл може включати кілька мікроциклів залежно від обсягу граматичного матеріалу, тобто від кількості граматичних структур, що підлягають засвоєнню. Під час кожного з мікроциклів виконується комплекс вправ на засвоєння певної граматичної структури: відбувається пред'явлення, аналіз, визначення комунікативної функції граматичної структури, порівняння з аналогічними структурами рідної та першої іноземної мови, засвоєння формоутворення граматичної структури, фонетичне опрацювання граматичної структури, тренування студентів у сприйманні та репродукованні граматичної структури в умовно-комунікативних вправах. Другий підцикл занять відповідає третьому етапу – етапу вдосконалення сформованих граматичних навичок, на якому засвоєні граматичні структури використовуються в процесі комунікації в різних видах мовленнєвої діяльності.

Описана методика формування граматичної компетенції в усному мовленні на засадах інтегрованого навчання у майбутніх учителів, що вивчають англійську мову як другу іноземну, стимулює мовленнєву діяльність студентів на заняттях з англійської як другої іноземної, сприяє включенню студентів у міжкультурне спілкування, яке є необхідною умовою навчання ІМ на сучасному етапі розвитку методики викладання.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Годник С. М. Процесс преемственности высшей и средней школы / С. М. Годник. – Воронеж : Изд-во Воронежского ун-та, 1981. – 208 с.
2. Зайченко І. В. Педагогіка: навчальний посібник для студ. вищих педагогічних навчальних закладів / І. В. Зайченко. – [2-е вид.]. – К. : Освіта України. – 2008. – 528 с.
3. Орловська Л. К. Формування граматичної компетенції в усному мовленні на засадах інтегрованого навчання у майбутніх учителів англійської мови: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Лідія Костянтинівна Орловська. – К., 2010. – 301 с.
4. Подласый И. П. Педагогика. Новый курс : [учебник для студ. пед. вузов] в 2 кн. / И. П. Подласый – М. : ВЛАДОС, 1999. – 576 с.

УДК 371.134:371.686+811.111

Конотоп О. С.

Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка

#### МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ АНГЛІЙСЬКОГО ДІАЛОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ АВТЕНТИЧНИХ ХУДОЖНІХ ФІЛЬМІВ

*Стаття присвячена опису методичних рекомендацій з навчання майбутніх філологів англійського діалогічного спілкування з використанням автентичних художніх фільмів.*

**Ключові слова:** діалогічне спілкування, вербальне та невербальне спілкування, діалогічне спілкування, майбутні філологи.

**Конотоп Е. С. Методические рекомендации по обучению будущих филологов диалогическому общению на английском языке с использованием аутентичных художественных фильмов.** В статье поданы методические рекомендации для обучения будущих филологов английскому диалогическому общению с использованием аутентичных художественных фильмов.

**Ключевые слова:** диалогическое общение, вербальное и невербальное общение, диалогическое общение, будущие филологи.

**O. S. Konotop. Criteria of assessment future philologists' oral communication.** The article outlines methodical recommendation for teaching future philologists' oral communication with the help of authentic video films.

**Key words:** oral communication, verbal and non-verbal communication, oral interaction, future philologists.

Значне місце серед наукових досліджень посідає вивчення проблеми застосування відеофонограми (ВФГ) у навчальному процесі (Н. І. Бичкова, О. І. Гузь, С. Е. Кіржнер, Т. П. Леонтєва, М. В. Ляховицкий, Н. В. Мосьпан, В. С. Пашук, Т. О. Яхнюк, М. Allan, В. Baddock, L. Brandi, W. Bufe, J. Lonergan, J. Sherman, E. Sumerfield та ін.). У той же час деякі аспекти методики використання ВФГ, зокрема надання методичних рекомендацій з навчання майбутніх філологів англійського діалогічного спілкування з використанням автентичних художніх фільмів є важливим і актуальним. Отже, **метою** статті є надання методичних рекомендацій з навчання майбутніх філологів англійського діалогічного спілкування (ДС) з використанням автентичних художніх фільмів (АХФ).

Ефективним засобом навчання англійського ДС є ВФГ, оскільки це синхронно спрямовує вербальну і невербальну інформацію аудитивним і візуальним каналам сенсорної системи індивіда. На III курсі мовного вищого навчального закладу (МВНЗ) доцільним типом ВФГ для навчання англійського ДС є АХФ. Адекватний відбір АХФ забезпечується використанням таких основних критеріїв: ступенем морально-етичного впливу на студента; мотиваційною значущістю; естетичною цінністю; соціокультурним потенціалом; урахуванням вокабуляру фільму і лексики студентів; жанровою розмаїтістю; відповідністю тематиці, що запропонована навчальною програмою; автентичністю ВФГ [2, с. 596 – 600].

Під час відбору АХФ для навчання майбутніх філологів англійського ДС важливо максимально враховувати ці критерії. Для навчання англійського ДС з невербальними засобами спілкування під час відбору